

2051
B.A./B.Sc. (General) First Semester
Education
Paper - A: Education and Society
(In all mediums)

Time allowed: 3 Hours

Max. Marks: 90

NOTE: Attempt five questions in all, including Question No. IX (Unit-V) which is compulsory and selecting one question each from Unit I - IV.

x-x-x

UNIT - I

- I. Explain education as a socio-political and developmental process. (18)
- II. Differentiate informal, formal and non-formal education by quoting relevant examples. (18)

UNIT - II

- III. Discuss the individual, social and democratic aims of education. (18)
- IV. Explain the role of education for individual development and social change in the present global scenario. (18)

UNIT - III

- V. Enumerate the educational activities organized in educational institutes for inculcating values of national integration and international understanding among students. (18)
- VI. Discuss the educational activities by which values of democratic citizenship can be inculcated among students. (18)

UNIT - IV

- VII. What is the meaning of value education in Indian context? Explain the transactional strategies used for inculcating values among students. (18)
- VIII. Discuss the strategies adopted in schools for development of values among students. (18)

UNIT - V

- IX. Write short note on any six of the following:
- a) Meaning of education in Indian context.
- b) Relevance of Non-formal education in the present context
- c) Need of education transmission of cultural heritage
- d) Vocational aims of education
- e) Need of national integration
- f) Need of democratic citizenship
- g) Need of value education
- h) Role of co-curricular activities in developing values among students (6x3)

x-x-x

(Hindi and Punjabi versions enclosed)

P.T.O.

(2)

ਨੋਟ: ਕਿਨ੍ਹੀਂ ਪਾੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਂ ਕੇ ਉੱਤਰ ਦੇਂ। ਪ੍ਰਤਿਏਕ ਭਾਗ (1-4) ਸੇ ਏਕ-ਏਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਾ ਚਯਨ ਕਰੋਂ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ-9 (ਭਾਗ-5) ਅਨਿਵਾਰਯ ਹੈ।

**_*_

ਭਾਗ-1

1. ਏਕ ਸਾਮਾਜਿਕ-ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਔਰ ਵਿਕਾਸਾਤਮਕ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ ਕੇ ਰੂਪ ਮੇਂ ਸ਼ਿਕਸ਼ਾ ਕੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਕੀਜਿਏ।
2. ਅਨੌਪਚਾਰਿਕ, ਔਪਚਾਰਿਕ ਔਰ ਗੈਰ-ਔਪਚਾਰਿਕ ਸ਼ਿਕਸ਼ਾ ਮੇਂ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਉਦਾਹਰਣੋਂ ਅੰਤਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਜਿਏ।

ਭਾਗ-2

3. ਸ਼ਿਕਸ਼ਾ ਕੇ ਵ੍ਯਕ੍ਤਿਗਤ, ਸਾਮਾਜਿਕ ਔਰ ਲੋਕਤਾਤ੍ਰਿਕ ਉਦੇਸ਼ਯੋਂ ਕੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਕੀਜਿਏ।
4. ਵਰ੍ਤਮਾਨ ਵੈਸ਼ਿਵਕ ਪਰਿਦ੍ਰਸ਼ਯ ਮੇਂ ਵ੍ਯਕ੍ਤਿਗਤ ਵਿਕਾਸ ਔਰ ਸਾਮਾਜਿਕ ਪਰਿਵਰ੍ਤਨ ਕੇ ਲਿਏ ਸ਼ਿਕਸ਼ਾ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਜਿਏ।

ਭਾਗ-3

5. ਛਾਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਰਾਸ਼ਟ੍ਰੀਯ ਏਕੀਕਰਣ ਔਰ ਅੰਤਰਾਸ਼ਟ੍ਰੀਯ ਸੁਝ-ਬੁਝ ਕੇ ਮੂਲਯੋਂ ਕੋ ਬਢਾਨੇ ਕੇ ਲਿਏ, ਸ਼ੈਕਿਸ਼ਕ ਸੰਸਥਾਨੋਂ ਮੇਂ ਆਯੋਜਿਤ ਸ਼ੈਕਿਸ਼ਕ ਗਤਿਵਿਥਿਯੋਂ ਮੇਂ ਸਲਿਪਤਾ ਕੀ ਗਣਨਾ ਕੀਜਿਏ।
6. ਉਨ ਸ਼ੈਕਿਸ਼ਕ ਗਤਿਵਿਥਿਯੋਂ ਕਾ ਵਰ੍ਣਨ ਕੀਜਿਏ ਜਿਨਕੇ ਦੁਆਰਾ ਛਾਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਲੋਕਤਾਤ੍ਰਿਕ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕੇ ਮੂਲਯੋਂ ਕੋ ਵਿਕਸਿਤ ਕ੍ਰਿਯਾ ਜਾ ਸਕਤਾ ਹੈ?

ਭਾਗ-4

7. ਭਾਰਤੀਯ ਸੰਦਰ੍ਭ ਮੇਂ ਮੂਲਯ ਸ਼ਿਕਸ਼ਾ ਕਾ ਅਰ੍ਥ ਕ੍ਯਾ ਹੈ? ਛਾਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਮੂਲਯੋਂ ਕੋ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀ ਜਾਨੇ ਵਾਲੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਿਕੋਣੋਂ ਕੀ ਰਣਨੀਤਿਯੋਂ ਕੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਕੀਜਿਏ।
8. ਛਾਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਮੂਲਯੋਂ ਕੇ ਵਿਕਾਸ ਕੇ ਲਿਏ ਸਕੂਲੋਂ ਮੇਂ ਅਪਨਾਏ ਗਏ ਰਣਨੀਤਿਯੋਂ ਕੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਕੀਜਿਏ।

ਭਾਗ-5

9. ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਮੇਂ ਸੇ ਕਿਨ੍ਹੀਂ ਚੁ: ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਂ ਪਰ ਸੰਖਿਪਤ ਟਿਪ੍ਪਣੀ ਲਿਖੋ:-
 - (ਕ) ਭਾਰਤੀਯ ਸੰਦਰ੍ਭ ਮੇਂ ਸ਼ਿਕਸ਼ਾ ਕਾ ਅਰ੍ਥ
 - (ਖ) ਵਰ੍ਤਮਾਨ ਸੰਦਰ੍ਭ ਮੇਂ ਗੈਰ-ਔਪਚਾਰਿਕ ਸ਼ਿਕਸ਼ਾ ਕੀ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕਤਾ
 - (ਗ) ਸਾਂਸਕ੍ਰਿਤਿਕ ਵਿਰਾਸਤ ਕੇ ਲਿਏ ਸ਼ਿਕਸ਼ਾ ਸੰਚਰਣ ਕੀ ਆਵਸ਼ਯਕਤਾ
 - (ਘ) ਸ਼ਿਕਸ਼ਾ ਕਾ ਵ੍ਯਾਵਸਾਯਿਕ ਉਦੇਸ਼ਯ
 - (ਙ.) ਰਾਸ਼ਟ੍ਰੀਯ ਏਕੀਕਰਣ ਕੀ ਆਵਸ਼ਯਕਤਾ
 - (ਚ) ਲੋਕਤਾਤ੍ਰਿਕ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਕੀ ਆਵਸ਼ਯਕਤਾ
 - (ਛ) ਮੂਲਯ ਸ਼ਿਕਸ਼ਾ ਕੀ ਆਵਸ਼ਯਕਤਾ
 - (ਜ) ਛਾਤ੍ਰੋਂ ਮੇਂ ਮੂਲਯੋਂ ਕੋ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨੇ ਮੇਂ ਸਹ-ਪਾਠਯਕ੍ਰਮ ਗਤਿਵਿਥਿਯੋਂ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ

**_*_

(3)

ਨੋਟ: ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 9 (ਭਾਗ-5) ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਗ (1-4) ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

**_*_

ਭਾਗ-1

1. ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ-ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
2. ਅਨੁਉਪਚਾਰਕ, ਰਸਮੀ ਅਤੇ ਗੈਰ ਰਸਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਦੋ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-2

3. ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰੋ।
4. ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਣ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-3

5. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਮਝ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਯੋਜਿਤ ਵਿਦਿਅਕ ਗਤੀਵਿਥੀਆਂ ਦੀ ਗਣਨਾ ਕਰੋ।
6. ਵਿਦਿਅਕ ਗਤੀਵਿਥੀਆਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਮਹੂਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਭਾਗ-4

7. ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਮੁੱਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ? ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
8. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰੋ।

ਭਾਗ-5

9. ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਛੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਤੇ ਸੰਖਿਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ:-
 - (ੳ) ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਅਰਥ.
 - (ਅ) ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਗੈਰ ਰਸਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ
 - (ੲ) ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਰਾਸਤ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਸਾਰਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ
 - (ੳ) ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਪਾਰਕ ਉਦੇਸ਼
 - (ੴ) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕੀਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ
 - (ਕ) ਜਮਹੂਰੀ ਨਾਗਰਿਕਤਾ ਦੀ ਲੋੜ
 - (ਖ) ਮੁੱਲ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ
 - (ਗ) ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁੱਲਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਸਹਿ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਥੀਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ

**_*_